

Peyvəndlənmə ilə birgə qidalanmaya da diqqət edilməlidir

Professor bildirib ki, dünyada COVID – 19 əleyhinə peyvəndlər müxtəlif texnoloji platformalar əsasında hazırlandığından, birinin digərinə nisbətən üstün və çatışmayan cəhətləri var: Koronavirus əleyhinə inaktiv peyvəndləri hazırlamaq üçün SARS – CoV–2 virusu xüsusi, təbii hüceyrə kulturasında becərilir. “VERO”, yəni təbii hüceyrə adlanan bu kultura yaşıl Afrika meymunlarının böyrək hüceyrələri epitelindən alınır. Növbəti mərhələdə, virus kimyəvi yolla inaktivləşdirilir. Bu cür vaksinlərin hazırlanması çox asandır, lakin hüceyrə kulturasında olan virusun produktivliyi və “kütləvi istehsal zamanı” biotəhlükəsizliyinin qorunmasına zəmanət sual altında olur. Kimyəvi emala məruz qaldıqlarına görə, vaksinlərin tərkibində alüminium hidroksid və ya digər adyuvantlar ola bilər. Həmin vaksinlərin təyində, orqanizmin immun sistemi virusu bütün struktur elementlərinin tamlığı ilə görür. Odur ki, əmələ gələn immun cavab, təkcə virusun zülal fraksiyasına qarşı deyil, bütünlükdə virusa qarşı (örtük təbəqə, matriks və nukleoprotein) əmələ gəlir. Yəni, bu peyvəndlərin potensial fəallığı kifayət qədər

“Yeni növ koronavirusdan (COVID – 19) qorunmağın ən etibarlı yolu peyvənddir. Peyvəndə həqiqi münasibəti şərtləndirən əsas amil, insanların bu haqda düzgün maarifləndirilməsidir. Əks hal müxtəlif və ziddiyyətli məqamların yaranmasına yol açır. Məlumdur ki, peyvəndlərin tərkibi və hazırlanma texnologiyası istehsalçı sirridir və onun ictimailəşdirilməsi, yalnız patent sahibi olan hüquqi varisinə məxsusdur. Lakin indi pandemiya dövrüdür. İnsanların mənəvi rahatlığı üçün, peyvəndlərlə bağlı bir çox ziddiyyətli məqamlara aydınlıq gətirilməlidir”. Bu fikirləri Azərbaycan Tibb Universitetinin farmakologiya kafedrasının müdiri, tibb elmləri doktoru, professor Musa Qəniyev koronavirus əleyhinə istifadə edilən peyvəndlər barədə məlumat verərkən belə deyib.

yüksək olmalıdır. Paralel olaraq, onların əlavə effekti də, modern peyvəndlərə nisbətən daha yüksək olur. Belə vaksinlərin hazırda istifadə olunan əsas nümunəsi Çin istehsalı olan “CoronaVac”dır. M.Qəniyev bildirib ki, inaktiv peyvəndlərin hazırlanması ciddi nəzarət və biotəhlükəsizlik tədbirlərinə mütləq şəkildə əməl olunmasını tələb etdiyindən, bu işdə əsas məsuliyyət istehsalçının üzərinə düşür. Buna baxmayaraq, daxili bazara deyil, kütləvi istehsala getdiyi halda, alınmış peyvəndlərin potensial fəallığı mütləq şəkildə yoxlanılmalıdır. Yalnız bu yoxlamaların aparılmasına təminat verən müasir tibb avadanlığı olduğu təqdirdə, belə peyvəndlərdən istifadənin ciddi fəsadlara səbəb olma ehtimalı yoxdur. Güclü tibbi nəzarət sistemi olan inkişaf etmiş ölkələr üçün nəzərdə tutulan peyvəndlərin (“ikinci əl peyvəndlər”) alınması məsləhətdir. Məsələn, “CoronaVac” peyvəndinin ilk dəsti, səhv etmirəmsə, qardaş

Türkiyə dövlətindən alınmışdı. Bu peyvəndləmə strategiyasında ən düzgün seçim siyasəti idi.

Professor canlı peyvəndlər barədə də məlumat verib: “Canlı peyvəndlər virusun genetik zəiflədilmiş versiyasını almaq yolu ilə hazırlanır. Bu halda virus çox zəif dərəcədə replikasiyaya məruz qala bilsə də, bir qayda olaraq xəstəlik törətmir. Lakin orqanizmdə, təbii virusun törətdiyi immun cavaba tam uyğun immun reaksiyaya səbəb olur. Yəni əmələ gətirdiyi immunitet praktik olaraq xəstəlikdən sağalmışlarda əmələ gələn immunitətdən fərqlənir. Potensial fəallıq və dözümlülük əmsalı isə hətta inaktiv peyvəndlərdən belə yüksək olur.

Bu peyvəndin mühüm üstünlüyü, orqanizmə burundaxili yolla təyin edilə bilməsidir. Nəticədə virusun giriş qapısı olan yuxarı tənəffüs yolunun selikli qişasında güclü

immun reaksiya yaranır. Bu, hətta infeksiyaya yoluxmanı belə, statistik olaraq azaldır. Virusun vaksinasiya olunmuş şəxslərdə də replikasiyaya məruz qaldığını (təkrar yoluxma) nəzərə alsaq, bu peyvəndlərin yaratdığı erkən antitel və formalaşmış hüceyrə immun reaksiyası, həm də bu halın qarşısını nəzərəcərpacaq dərəcədə alır.

Müsbət xüsusiyyətlərlə bərabər, bu peyvəndlərin mənfi cəhəti təhlükəsizliyin təmin olunması və virusun modifikasiyaya uğradılması üçün, uzun zaman müddətinin

tələb olunmasıdır. Başqa sözlə, ciddi tədqiqat və nəzarət tələb edən bir proses olmasıdır. Bu cür peyvəndlərə vərəm əleyhinə BCG-ni misal göstərmək olar. Hazırda COVID–19 əleyhinə COV–VAC adlı belə bir peyvənd ABŞ və Hindistanın birgə eməkdaşlığı ilə Hindistanın Peyvəndlər İnstitutunda hazırlanıb və klinik sınaqlar mərhələsindədir.

Virusdan qorunmaq məqsədilə peyvəndlənmə ilə bərabər insanlar immun sistemini gücləndirmək

üçün qidalanmalarına da diqqət etməlidirlər. Azərbaycanda COVID – 19 infeksiyasına yoluxan xəstələrin qidalanmasına dair təlimat hazırlanıb və təlimatın yaxın günlərdə müvafiq xəstəxanalara paylanılması nəzərdə tutulub. Bu barədə Tibbi Ərazi Bölmələrini İdarəetmə Birliyinin (TƏBİB) Qida təminatı və nəzarəti şöbəindən məlumat veriblər.

Məlumatda bildirilib ki, koronavirus xəstələrinin qida rasionu immun sistemini gücləndirməyə əsaslanmalıdır: “Qida menyusu xəstəliyin müəyyən mərhələləri üçün fərqli tərtib edilir. Koronavirus xəstələrinin xəstəxana şəraitində müalicəsi zamanı parenteral və enteral qidalanma növlərindən istifadə edilir. Oral qidalanma mümkün olmadıqda, xəstə ya zond, ya da müxtəlif vitamin və minerallarla zəngin “kokteyl”lərin venadaxili

yeridilməsi vasitəsilə qidalandırılır. Ölkədə COVID–19-a yoluxmuş xəstələrin stasionar şəraitdə qidalanma qaydalarına tam riayət olunur. Evə buraxılan xəstələrə isə qidalanmaya dair təlimat kitabçaları təqdim edilir. TƏBİB rəsmisi deyib ki, biz həkimləri və vətəndaşları təlimatlandırmağa çalışırıq. Koronavirus xəstələrinə isə bol meyvə-tərəvəzdən istifadə etmək məsləhət görülür. Həmçinin zülal tərkibli qidalanma immun sisteminin gücləndiriyinə görə qida rasionuna daxil edilməlidir. Müalicəvi qidalardan istifadə etmək lazımdır. Təəssüf ki,

bəzən vətəndaşlar koronavirus əleyhinə peyvənd vurdurduqdan sonra allergiya yaradacaq qida qəbul edir və nəticədə yaranmış allergik reaksiyanı vaksinlə əlaqələndirirlər. Vaksinasiyadan sonra şokolad və spirtli içkinin qəbulu ümumiyyətlə məsləhət görülür.

**Zərifə BƏŞİRQIZI,
“Xalq qəzeti”**